

BUTLLETÍ

DEL

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

En lo local del CENTRE CATALÀ, Passatje del Crèdit, n.º 7,
1.er y Baixada de San Miquel, 5,
1.er

PREUS DEL BUTLLETÍ

Per suscripció, en tot
Catalunya, un any . . . 3 pts.
Aquest número sol Pera 'ls socis. } 0·50 *
Pera 'ls no socis }

Ab lo present Butlletí termina la suscripció del primer any, comensat per la Inaugural del passat. Se está organisant Redacció y Administració, á fi de que desde luego pugui sortir regularment cada setmana.

Las condicions se fixarán en lo próximo número.

Sessió Inaugural del any 1887-1888,

SUMARI

- N.º 1. Memoria del Sr. Secretari, D. Joseph Ruiz.
- N.º 2. Poesias llegidas (inéditas) L' ànima al cel, (fragment d' un poema) de D. Frederich Soler.—La cansó del treball, de D. R. Arus y Arderiu.—Professió de fè, de D. Joseph Martí Folguera.—La veu de Catalunya, de D. Conrat Roure.—Intima, de D. F. Bartrina.—D' arrel y soca, de D. A. Bori y Fontestá.—Agnés de Llar, de D. Manel Ribot y Serra.
- N.º 3. Discurs del Sr. President, D. Valenti Almirall, sobre 'Te-
ma • Poesia del Regionalisme'.
- N.º 4. Gracias donadas per lo Sr. Secretari, D. Eudalt Canjibell

Memoria del Sr. Secretari, D. Joseph Ruiz

SENYORS:

No hi ha llibre que ab mes llògica concisió nos ensenyi lo petits que som, devant de la eterna successió de generacions que enllassades en misteriosa vaga forman la cadena de la vida, que l' temps, imatge soberana de la evolució del esperit y de la materia, dels sers y de las cosas.

Ha passat un any d' ensa que desde aquet lloch, ahont inmerescudament me colocaren los vot dels meus companys del Consell, desempenyaba la tasca superior á mas forzas, de ressenyar los mes notables actes verificats per aquet CENTRE durant l' any avans transcorregut; ha passat un any y ab prou feynas

tenim alè pera respirar reposant dels afanys dels que l' nostre delit y la nostra voluntat nos feu esclaus, y ja estèm altra volta en lo mateix punt, com si no haguéssim tingut altra feyna que girar full, per llegir en la nova pàgina lo que en pró del catalanisme havem fet durant lo període del any terminat.

Aqueixa marxa vertiginosa cap á la decadencia individual nos obliga á meditar cada dia mes sobre los debers que la pátria 'ns imposa, de sacrificar per ella los nostres coneixements y la nostra vida, sense altre interès que son engrandiment y sa gloria, y aixís, despullats de pretencions ridiculas, de ambicions mesquinas, de preocupacions absurdas; ab la convicció en lo cor y la tranquilitat en la conciencia; aixecant la veu quan se 'ns vol estamordir; dihent la vritat quan es necessari, pesi á qui pesi; atacant quan es precis, y aplaudint sempre que es just, anem fent la nostra via, lluytant, lluytant sempre per la llibertat y lo progres de aquesta terra que tans enemicxs te á dintre y á fora de casa seva.

L' orgull mes llegitim de tot bon patrici, deu esser aquell que te per base lo enaltiment de sa patria, y aquest CENTRE, qual objecte es vetllar per los interesos morals y materials de Catalunya, te sempre oberts sos brassos carinyosos, oferint dilatadissims horisons ahont desenrotillar sa iniciativa generosa, á tot aquell que senti dintre de si mateix lo vehement desitj d' esser util á la humanitat. Que servirse á si propi es servir á la mare patria, y servir á la patria es trevallar en be del progrés humà. Las divagacions puerils de la política xabacana

que fa perdre 'l temps à molts homens, ocupantse sòls de satisfer los seus apetits y concupiscencies, no han trovat may ressò dintre d' aquesta casa, consagrada precisament à demostrar que res hi ha que fassi mes gran al home, que 'l talent, la modestia y la virtut, y aquet es un dels cumpliments, de sa tascà, que 's realisa sense esforços per la mateixa lley soberana del progrés.

Impregnats donchs d' aquesta sava regeneradora de las costums, no séns fa dificil cumplir ab exactitud lo programa del Catalanisme, y 'l CENTRE marxa per lo camí trassat desde 'l primer dia de sa fundació.

S' obriren las tascas del passat período, ab un acte importantíssim pera la propaganda dels nostres ideals, baig lo punt de vista dels interessos morals de Catalunya; acte que posà al CENTRE Català á una altura digna de la seva missió, per tractarse ni més ni menos que de desfer falsas opinions que en contra del Catalanisme exposà un home, considerat en lo mon com à literat de primer ordre, al obrir lo curs academich l' Ateneo de Madrid.

Lo Sr. Nuñez de Arce, en son discurs presidencial, guiat més per lo espírit anti-regionalista, que per la madurada rahó, que sembla hauria de presidir tots los actes dels homens serios, va fuetejar lo nostre sentiment patri ab acusacions inoportunas é injustas contra Catalunya y 'ls catalans que la volen lliure y digna: y aquet CENTRE, que com à centinella està sempre al aguait pera donar lo crit d' alerta, prengué per son compte la refutació d' aquell discurs fet ab intenció de xafar lo naixent Regionalisme català. Lo plan pera tal campanya era senzillíssim, y 's portà á cap ab lo acert y bon resultat que afortunadament acostuman tenir aqui totas las qüestions que 's tocan, per la rahó de ser enemichs de gastar pólvora en salvas ni entretenirse en cosetas de escasa importancia.

Se comensà per donar lectura pública al discurs d' en Nuñez de Arce avans que ningú 'l coneugués, y encara recordem l' efecte que aquella lectura produí en lo auditori que omplia aquestas sales. No era odi, no era venjansa, lo que aqui 's respiraba: era un alé puríssim de relligiós amor patri, que feya rejuvenir la esglayada recordansa del caracter enèrgich y senser dels nostres avis. Ni una veu s' aixecá contra 'l capciós document; lo silenci de las tombas fou lo saludo á sa lectura, y un sentiment tacit manifestà lo reconeixement de la necessitat que tenim tots de fer un esfors pera veure á Catalunya al abrich de las injurias y calumnias de sos envejosos enemichs.

Lo nostre digne President escriugué la contestació á n' aquell discurs, y ben aviat tota Espanya coneixia per tal motiu nostras aspiracions y desitjos.

Las probas evidents del nostre triunfo foren en primer lloch la vaguetat de tota la premsa de Espanya en sus contestacions, posant de manifest sa falta de independencia, y en segón, la part que prengueren per nostra causa quantas personas de significació y de valer te á Catalunya la idea regionalista.

Que lo Sr. Nuñez de Arce perdé 'ls estreps en aqueixa qüestió, ho diu ben clar sa carta contestació á las del Sr. Manyé y Flaquer, deixantlo en conseqüencia reduhidíssim aquet en sa epistola final que tançà la campanya comensada per aquet CENTRE.

Saboreijavam encara los plahers d' aquesta victoria, quan un aconteixement interior d' aquet CENTRE nos proporcionà nova ocasió pera fer una altra manifestació contra 'l centralisme y sa defectuosa organisació administrativa.

Es la visita del Inspector del timbre en una hora en que ni lo Sr. President ni lo Secretari se trovavan en lo edifici, motiu pel qual se imposà á aquet CENTRE la horrorosa multa de mes de cent mil pessetas y alguns céntims, pera donar més importància al asumpto.

Res teniam de témer, perque desde lo primer al últim document, aixis com tots los llibres pertanyents á la Societat, estaban al corrent, y per lo tant amparats per la lley, de tot atach inesperat d' aquestas sangoneras madrilenyas, que 'ls governs envian pera explotar més encara de lo que ho està, tota la classe productora del pays.

Se recorregné incontinent als medis conduents y legals pera fer patent lo estat regular d' aquesta Associació en lo que á la lley sobre l' impost del timbre 's refería, aixecant acta notarial que dongués fé d' estar dintre de la legalitat, y allavoras esperàrem tranquil la solució del asumpto.

Al poch temps rebérem la notificació de la Administració econòmica que motivà lo document enèrgich que tothom coneix, per haberlo transcrit tots los diaris locals, y qual resultat fou donarnos la rahó, en primer lloch, trovant justa nostra defensa, y després per la fugida d' aquell célebre empleat, que se entretenia en posar multas semblants á qui be li pareixia, ab la bona intenció, sens dupte, de fer algun sacrifici de sa conciencia per unas quantas pessetas que li oferís aquell que no sapigués que fer en cas tant apurat.

Invariable aquet CENTRE en sa conducta verament catalanista, y donant trevas als projectes polítichs-socials aprobats y posats al estudi de sus respectivas comissions, se inicià una serie de actes trascendentals per la idea regionalista ab la proposició, acceptada ab ardorós entusiasme per aqueu Consell, de commemorar la fundació del Teatre català, fent ab tal motiu una festa popular en Hostalrich, lloch ahont D. Frederich Soler, primer autor dramàtic de la nostra terra, y ànima del Renaixement literari català, escriugué sa coneguda obra «Las Joyas de la Rosa», que obrí de bat á bat las portas á la poesia dramática catalana.

Prompte, tan bon punt la comissió nombrada pera la organisiació d' aquesta festa se posà en moviment, fou vista la importància del pensament, y en poch temps totes las autoritats y personas distinguidas en lletres y arts se mogueren, oferint llur concurs y apoyo pera lo lluhiment d' aquesta festa, semblant á las festas capitolinas de la antiga Roma.

Llarch y no propi d' aquest document fora preten-

dre fer una ressenya d' aquella festa que tothom coneix, no solzament per lo que d' ella se parlà á son temps, sinó per la publicitat que á sas principals escenas donaren las ilustracions y la fotografia.

Pocas voltas Catalunya ha celebrat ab més entusiasme y suntuositat festa tan oportuna y popular, puig que 's tractava d' honrar justament á un dramaturgo á qui tothom aplaudeix.

D. Frederich Soler fou proclamat fill adoptiu de aquella vila, y una lápida conmemorativa se colocá en la fatxada de la casa ahont escrigué lo primer drama, deixant aixís record d' una festa popular, que precedirà á altras pel mateix istil que aquest CENTRE té en projecte.

Seguint la costum establerta de no cansar ressenyant tot quant s' acorda y executa en aquest CENTRE, pasarem per alt acorts, que si avuy no son de una importancia efectiva, en son dia pot ser se tocarán llurs beneficiosos y utils resultats. No obstant y això, no podem deixar de consignar la importantísima qüestió que avuy per avuy estem debatint, importantíssima y delicada, per los molts interessos particulars que hi ha compromesos, dels cuales ne prescindim, creyent més propi y de bona justicia, defensar los generals de Catalunya y sobre tot la dignitat de son nom, que 's tracta de comprometre per molts temps.

Se tracta de la projectada Exposició Universal del Parch, qual pensament, en opinió d' aquest CENTRE, com de tota persona desapasionada y sensata, es altament pretenció, absurdo y ruinós.

Hem abordat aquesta qüestió guiats per nostre criteri franch é independent, convensuts ab datos innegables de sa imposibilitat, y com que está encara la discussió pendent, no podem donar conclusions definitivas.

La part econòmica res deixa que desitjar, y sense que 'ls sobrants proveheixin lo fondo de reserva, podem dir que la marxa es desembarassada, cubrint tots los gastos, gracias á la perfecta y acertada Comissió de Administració, que determina los asumptos econòmichs.

Per lo demés, seguint aquest CENTRE CATALÀ sa marxa tal com la té marcada, sa importància será cada dia mes reconeguda, y obtindrà l' apoyo que necessita de tots los bons catalans que no veninthi á buscar mes que feyna, si la volen fer, poden donar més endavant dias de gloria á aquesta terra, tan rica de elements y qualitats.

HE DIT.

L' ÀNIMA AL CEL

(Fragment d' un poema.)

—Justicia divina—

Ab mon darrer suspir, l' ànima mia
volà del cel fins á la eterna gloria,
alla hont lo curs del sol y 'ls astres guia
qui ab mots d' estrelles pot dictar sa historia.

Allà vegi al Etern, ab tots sos àngels,
voltantlo ab las flamigeras espasas,

y triant desde són soli, ab los d' arcàngels,
qui deu ser llum al cel ó al infern brasas.

Suspés lo meu alé, així escoltava
los clams qu' allí arribavan de la terra,
y així es com, desde 'l mon, al cel pujava
d' escéptichs y creyents la eterna guerra:

Clam del escéptich:

Com ressecada argila, que la gota
de l' aigua xucla y encar seca resta,
lo cor me sentho aixut, després que miro
la maravella que á totom assombra.
Yo sentho en mi un desitj, ardent, vivissim,
que vola dret al cobejat objecte,
com l' au joyosa quan du al niu la palla
que ha de ser jas de sos fillets un dia.
¡Desitj etern del cor; tu m' aconsolas
y ab mi mes alt que las estrelles volas!

Quan, la sageta en lo pitral clavada,
corre la dayna, que 'ls llebrers rastrejan,
cap ahont del riu pren lo fullam del sálzer
las gotas puras qu' ell en plor li torna,
al corre tremolant y veu per ventura
la plomallada dels canyars del marge,
los lliris blanxs, que súrten á flor d' aigua,
ni los verdenchs joncars de la ribera?
Aixís, cercant lo riu, l' ànima mia
no veu lo portentós que hi ha en sa via.

¿Qué 'm fa que tinga la estrellada volta
rastells de perlas per las nits serenes?
¿Qué 'm fa que 'm mostre l' alba las garlandas
que 'l sol, quan naix del mar, en llit de porpra
se fa cenyir soberch per las ondinias?
¿Qué 'm fa que veja la capdal grandesa
de la munió de mons qu' entorn meu roda
donantme mars de llum y goig y vida?
¿Qué 'm fa si 'l coll, ressech per set brusenta,
tot lo que font no m' es, la sed m' aumenta?...

Petjant del mon la dolorosa via,
per mi mes llarga que 'ls sorrals de Sahara,
voldria, com l' alarb, un fresch oasis,
ahont, verda y cimbrejanta, una palmera
galanajes de dàtils son brancatge;
voldria que brollés, d' entre falsia,
no un doll; un regalim, sols; una gota
que per mon pobre cor fós de rosada.
¡Mes ay! En va cercantla crido y ploro;
no veig la font y ja de sed me moro.

Mon esprit, que m' han dit qu' es á semblansa
d' un Just que me 'l doná, veu la cobdicia
dominadora d' homes y de regnes;
la miserabile vanitat, alsantse
menyspreant al mérit, sense causa, altiva;
y la superbia y la ambició, juntadas,
predicant humilitat, cenyint diademas,
en senyoras de pobles erigirse;
Dés qué nasqué tas veig; me cega l' ira
y ja res més del món lo meu cor mira.

La flor es bella; més no fa que l' orfe
no mori desvalgut, mentres riquesas
gosa y honors, qui fèu sa sort amarga;
lo sol es esplendent; mes sa llum pura
no arriba prou allá hont lo crim s' acotxa;
maravella es la mar; mes sás onades
tan amargas no són com l' ardentissim
bassal de llàgrimas que la virtut plora;
maravella es lo món; mes la malícia
hi abàt á la virtut; no hi ha justicia.

No hi ha justicia, y de sed d' ella 'm moro;
per tot la cerco, y, pantejant, la crido.
Com l' au, que, al torná al bosh, trova la brossa

tebiona encara dels fillets que hi jeyan,
miro esbarriadas de mòn niu las pallas,
veig volar lliure lo milà ferestech,
y, espahordida, trement, l' ànima méva
plora, entre 'ls ays, qu' adolorida llansa,
lo pior que plora qui no té esperansa.

Una 'n resta no més. Per sort quan also
los ulls d' aquest avenç, eau de miseria,
veig una nit enmantellada y fosca
que ni astres brodan ni la lluna endaura;
per sort espero que, en un clot à terra,
estatge etern d' aquest compost d' argila,
eternament li trovaré per premi
la pura essència del amor sens límits,
la dòlça calma, que, per res moguda,
sens llum ni flaires, es la pau volguda.

En assó espero y crech. Será algun dia
mon regne desitjat, l' amor sens taca,
que encara veu mon cor, cuan plora y pena,
los xiprers dels fossars plens de colomas.
No tindrà platja 'l mar ahont jo navegu;
mes enllà dels sorrals no hi ha montanyas,
ni arbres d' espés fullam, ni fonts, ni estrelles;
mes ix de dins d' un clot, que 's diu la fossa,
l' únic astre de llum qu' à mi m' enlluerna:
la igualtat pera tots; la nit eterna.

A tals paraules, un sonris del llabi
de Déu etern, obrí una primavera
de flors al mòn, y bondadós, com sabi,
seati una veu llavors aspre y austera.

Era la veu del fanatisme ruda,
tal com, salvatge, en aquest mon nos parla
quan la fe santa en desencant nos muda.
Aixis es com al cel vaig escoltarla:

Clam del fanàtich:

¡Oh! Tu, Déu eternal, immens, purissim,
principi y fi de tot lo creat, que signas
ab milions de milions de sols la ruta
qu' ha de segui en l' espay la eternal obra.
Tu qu' ets y qu' has estat y la preciencia
tens de lo que ha de ser, lo franch arbitre
haventme à mi donat, que, sent quant vulga,
al fi tot déu parà en que tu no erris,
escolta jo, Déu! mon prech, y de la terra
finesca ton poder la eterna guerra:

Tu, qu' ets pietat, virtut, misericordia
y sabé ilimitat jcom presencias
que 'ls que creuen en Tu retuts se vegin
per la incredulitat, l' escepticisme
y la supèrbia del saber del segle,
y 'l carro del progrés, que, sots sas rodas,
esclafa la virtut de la fe santa
que fins avuy havia restat cega?
¿Cóm si, signantlos, ja per mi 'ls acusas,
ab un llamp téu que llensis, no 'ls abrusas?

¿Ha de petjar lo mòn qui quan s' enlaira
en lo sant Temple ta sagrada forma,
no acut, genolls flectats, cult à rendirli
com si 'l fum del l' encens, que arreu blankeja,
fent espirals en torn de las columnas
que de las catedrals sostenen l' absida,
fos fumera de infern, y 'l temple gola
del cràter d' un volcà que llansa lava?
¿L' ha de petjar, Déu meu, sens sentir l' ira
de ton foch divinal, qu' heretje 'l mira?

¿No meresch jo que lo meu prech escoltis?
¿No ho meresch jo, que 't crech estricte y recte,
tant, que may he volgut saber encara
perque has de fer que 'l devassall horrible

dels torrents y dels rius, tant esmicoli
los arbres dels creyents com dels incrèduls,
ni ab qui just dret la pedregada trinxà
los pampols del vinyat del que flestoma
com los de qui à tas plantas sumis prega;

Mes massa t' am, per veure 'l cruel exemple
de que no 'l matí l' llamp, qu' esfonbra un temple

Sálvam joh Déu! à mi que, tant t' adoro,
qu' en holocaust t' lie consagrat mas fillas
tancantlas dins de la negror d' un claustre
y exposantme jinfelis! à que m' arribin
de la vellesa 'ls jorns, sens que ellas pugan
encaminar sos tremolosos passos
que m' han de dur flas à la freda tomba.
¡Salvam jô Déu! per tu no seràn mares,
no cumplirán sa gran missió en la vida
per darte proba à tu d' amor sens mida.

Oh Tu, qu' ets font increada de bellesa,
escoita lo meu prech; fos que reformin
aqueells ditzosos temps en que obligada
era la fe, si no 's sentia pura.

Llavors que, un tribunal, que presidia
ton fill crucificat, de mort sentencias
dictant contra los reprobos, lograva
que, un monarca piadós, son feix de brosta
posés ab propias mans à la foguera,
que antorxa de la fe y patibul, era.

Fesho, Senyor, y jo, nuas las plantas,
en romiatge pujaré à la ermita
ahont de ta Santa Mare s' hi veneri
lo sagrat nom; me llagaré ab silicis
y vestiré subint repulsius trajos
que m' deformin lo cos, tapant mon rostre,
y, ab fort cordam cenyintme la cintura,
caminaré arrastrant una cadena.
Tot joh Déu meu! pera que grat te sia
mon mal, y mon dolor, y ma agonía

Candelas portaré de cera groga
à los altars pera que 'ls fills me salvis;
dejunis y abstinenças y cilicis
t' oseriré subint, d' amor en prenda
pera que 'm lluris del eternal càstic
de la flama infernal, que diu l' heretic
que no hi ha al mon cap culpa que 'l meresca.
¡Déu d' infinita y gran misericordia,
perdonam, ja que sé que, en l' altra vida,
crema una eternitat qui un punt t' olvida.

Digué y callá 'l fanàtich, mentre 'l llabi
sonrisent de l' Etern, cridá:—¡Infelissos!
m' nys que 'ls escéptichs, vultres, que 'm d'héu sabi,
los meus designis acatéu sumissos.

Ni 'ls uns ni 'ls altres mon poder veneran,
ni 'ls uns ni 'ls altres mon amor adoran;
als dos las flames del infern esperan,
y, ja en la vida, sens parà, 'ls arboran —

FREDERICH SOLER.

La cansó del treball

Avant, avant!

Los que ne vulguin — à mi escoltar me
tota ma vida - los contaré
correu, correune — prest à voltarme
comenso à dirla — pareushi be:

Quan de tenebras — lo mon sortia
visible fentse — la clara llum,
llavors jo à l' hora — també neixia,
llavors del viarer — rebí l' perfum.

Mateixa aurora—nos fou brillada,
mateixa infància—dels dos ha estat,
d' ell la primera—débil petxada,
ne va donarla—per mi ajudat.

Sigles y sigles—he vist passarne
ab loca furia—per davant meu,
volent illosos—en pos deixarne
no mes que runas—per recort seu.
En obra 's veua—son foll deliri
sens resistència—si jo 'n temés...
jalé no 'm falta—mentres respirí
pera aguantarne—lo mon en pés!

De ma bravesa—que res detura
ne reb mil provas—á cada pas,
fins l' obra sabia—de la natura
no n' es barrera—per lo meu bras
Lo cor travesso—de la muntanya,
lo curs ne giro—que fa lo riu,
lo mar subjugo—com débil canya,
fent navegable—son fondo altiu.

Pera lograrne—la sort ditxosa
no m' vens obstacle—ni cap perill,
per ell ne sento—la fé ardorosa
que sent un pare—per lo seu fill
Si acás cubrirne—sa gran amplada,
vegés li falta—lo meu anhel,
fora son manto,—per mi arrencada,
l' ample cortina—que te lo cel.

Amich del home—des ma naixensa
n' és sa ventura—mon dols etxis;
si no m' obliga—la recompensa
ja 'm te segur—de ser felis.
Jo li n' senyal—la dreta via,
que ha de recorre—no sentme ingrat;
si may m' obliga—li obro un dia,
del goig las portas—de bat á bat.

Per ell se cambia—del mon la estada
en lloch sublime—d' hermosa pau,
y sa existència—n' es envejada
quant de sas horas—l' última cau.
En tant, de viure—vivint no logra
qui mas paraulas—dona al oblit,
ne pertla ditxa—com be malogra,
sóls la mort cambia—lo seu neguit.

Per mi los pobles—ne fan miracles
tornantse 'ls débils—forts y gegants,
ardits lograntne—vencentne obstacles,
fer caure en terra—los seus tyrans.
Si del estimul—febrosench ansia
pera seguirme—sobrix l' excés,
vehuen alsarne—per la Constança
dins de sa terra—temple al Progrés.

Jo faig que brotin—fonts de ventura,
per tot riquesas—ditxas y plers,
ma sanch anima—l' agricultura,
també la industria—també l' comers.
Jo l' camí aplano—pera concixer
secrets que ansia—la humanitat,
jo á tots donantne—la llei mateixa
pel mon escampo—fraternitat.

Jo no descanso—dia tras dia
jo no sossego—ni un sol moment,
jo vuy que 'l vici—perdut ne sia,
y vuy qu' imperi—ditxa esplendent,
y vuy dels pobles—borrar fronteras,
y vuy per patria—lo mon plegat,
y vuy per l' home—lograr de veras,
ben redimintlo—la llibertat.

Del que m' proposo—no hi hui que 'm deixi,
sense lograrlo—l' afany vensat,

jo l' imposible—nego existeixi
may en ma vida—l' he conegut.
Jo may no torno—la vista enrrera,
l' ahí es la sombra—que vaga errant,
l' avuy m' indica—que 'l demà espera,
jo 'l crit donch sempre—d' avant, avant!

Los que n' vingueren—á mi á escoltarne
y atenis m' ohiren—paraatshi be,
serán felisos—si 'l no deixarme
en tant respiran—prenen ab fè.
Grabats los timbres—d' honor y gloria,
tinch per la serra—montanya y vall..
Ja está cantada—la meva història
lo nom sols falta—¡So lo treball!

R. ARUS Y ARDERIU.

Professió de fé

Catalunya y avant

Lo ser fill de Catalunya
ho tinch pe 'l mes alt honor;
catalá de nom y rassa,
catalá de parla y cor.

Ma mare fou catalana,
catalá mon pare n' es,
catalans eran mos avis,
y 'ls rebesavis molt més.

Ni una llevor forastera
en nostra família hi ha;
de l' arrel fins á la copa
tot l' arbre es ben catalá.

Ma espousa n' es catalana,
catalans los meus fills son,
y es per mi la nostra llengua
la millor de tot lo mon.

Parli 'm mal de Catalunya
qui vulga renyir ab mi;
á tots los què l' aborreixen
jodi á mort fins á mori!

Ab los ayres de ma terra
ne tinch prou per respirar,
y sols plauhen á ma vista
nostres camps y nostra mar.

Lluny de tú, ma Catalunya,
¡quina anyoransa que tinch!
quan me 'n vaig ¡quina tristesia!
¡quina alegria quan vinch!

Quan en catalá no parlo,
me sembla qu' he de mentir;
tot lo que penso y que sento,
sols en catalá ho se dir.

No hi ha parlar com lo nostre,
sobri, just, y dols, y cla;
si fins hi ha un veill adagi
que 'n dihem, «cla y catalá.»

¡Ay dels traydors que 't reneguin,
Catalunya del meu cor!
Que malament visqui y mori
aqueil que 't sigui traydor.

Lo qui rebutja ta parla,
que 's torni mut al instant;
que renegar de sa mare,
ni 'ls monstres sisquera ho fan.

Veta 'l aquí, Catalunya,
lo testament que faré;
aquestas son las paraulas
que al morir als fills dice:

«Donaume per sepultura
un reconet català,
que enterrat lluny de ma terra
mon cos no hi sabria está.

Y si, fills meus, algun dia,
de ser catalans com som
os sabés greu—¡Déu no ho vulga!—
no os diguéu pas lo meu nom.

Esteu segurs que llavoras,
mort y tot tremolaré,
y desde 'l fons de ma tomba,
per sempre os malehiré.»

Lo ser fill de Catalunya
ho tinch pe 'l mes alt honor;
català de nom y rassa,
català de parla y cor.

JOSEPH MARTÍ FOLGUERA.

La veu de Catalunya.

Quan era lliure un jorn, las falagueras
Petxadas del progrès ab goig seguia;
Y al costat del avens sempre fent via,
De llibertat portava las senyeras.

D'estranyas gents, las queixas liastimeras
Del seu estat, ab gran condot sentia,
Que las lleys dels seus pobles las tenia
Esclavas en sa patria, presoneras.

Si jo 'ls meus drets y lleys vull fer reviure,
No es per lancarme dintre ferma reixa
D' ahont ma propia esclavitut suscriure...

¡May del avens vull rebre amarga queixa!
Cercó mas llibertats per esser lliure;
No esclava d' altres ni de mi mateixa.

CONRAT ROURE.

INTIMA.

¡Si n' ha caygut de neu la nit passada
de dalt del coll fins als Molins de Lleura!
Jo no havia vist may tan gran nevada,
ni crech pas que may més la torni à veure.

¡Qui ho havia de dir! Si quant sopávam
la nuvolada cap aquí venia,
allá à las vuyt, quant los ramats tancavam,
à tots nos va semblar que s' aclaria.

Mes aixis que tombà la matinada,
¡vàlgam Déu, quic nevar pel plà y la serra!
Ja diu be 'l masover que cap vegada
s' ha vist tanta de neu en nostra terra.

¡Guayta, Maria, si n' hi ha al desfora!
¡Mira allà dalt, cap al camí dels masos!
Tot va allasantse y blanquejant à l' hora.
¡Que Déu guardi als pagesos dels mals passos!

¡Y quin bon any tindrem, si las nevadas
tot lò Jané y tot lo Febrer segueixen!
Be ho voldrà Déu.... ¡Fa ja tantas anyadas
que 'ls masovers de sequetat se quelxan!

Fa ja tant temps que un dia y altre dia
tothom se'n vá à jornal cap à Vallbona,
que 'l cor s' ompla de goig y d' alegria
al pensar que l' anyada serà bona.

¡Tant de bo que ho sigués, que altra vegada
retornaria 'l goig que 'l cor anyora
pels masos y 's poblets de l' encontrada
d' hont marcharen tants homens cap à fora!

¡Qué depressa llavors retornaran
de las llunyanas valls que ara conresan.
¡A llurs casas que alegres que hi vindrian
los pobres fills per qui las mares resan!

Y 'l masové ab la dona y la maynada
trobaria en sa llar un cel que s' obra,
y 'l treball tornaria à l' encontrada,
y sobraria sempre 'l pà pel pobre.

Oh, si enguany ho veyém aixó, Maria,
¡qué n' estarem d' alegres y gojosos!
Vingan, donchis, en bon hora à la Masia
las nits de neu y 's dematins plujosos;

Que després que l' alegre Primavera
florejerá 'l serrat y la planura,
quant arrivi 'l Estiu que 'l gra dú à l' era
y l' ansiada Tardor que 'l rahim madura;

Ré al nostra goig hi podrà haver llavoras
igual en tot lo mon, la vida mia,
veyent trigar Sachs y portadoras
del camp al mas de cap à cap de dia.

Tresent pels horts, baixant cap à la Plana
per anà à beure 'l ayqua de la mina;
plegant bolets al bosch de Montanyana,
veyent com al Molí passan farina;

O asseyentnos, sortint de l' espessura
à las darreras horas de la tarde,
vora 'l riuquet que mansament murmura
sota l' hermita del Roser, que guarda

lo lloch volgut hont dins la eterna sombra,
dormen lo son dels justos nostres pares
à los que un jorn verem, vetllats per l' ombrà
de la creu que ab tas llàgrimas regares.

F. BARTRINA.

D' arrel y soca.

¡Catalunya, patria meva,
quin amor que 't tinch mes gran!
¡quants fills tens à casa teva
que 't proclaiman mare seva!....
jo com ells t' estimo tant.

Aferrat à n' els terrossos
d' eixa terra hont he nascut,
qui m' en tregui ha de sé à rossos,
com se fa ab los pins y arbrossos
del brancam mes rabassut.

Aquí hi tinch tota l' herencia
que 'ls meus pares m' han deixat,
y mantinch ab conciencia
aqueu brin d' independència
que tenim tant arrelat.

Aquí hi veig la fesomia
d' un passat ple de recorts,
y 'm subleva cada dia
lo véure que mes t' odia
qui mes reb los teus favors.

Qui t' odia 't vol perduda
ab ta llengua y ab los fills,

y tu, encara que abatuda,
li allargas la ma d' ajuda
ab que 'l treus de tants perills.

No sabs qu' es l' enveja irada;
y, geom tens d' envejar ré,
si aquí tens ben afanyada
la riquesa mes honrada
ab que un poble 's puga fé?

Tens mils fets que ningú 't priva
de contarlos à tothom,
y allà hont ta historia no arriva
hi ha una rassa encara viva
per donarte més renom.

De ta llengua, qu' era apresa
de bons mestres per los reys,
guardas tota la riquesa,
qu' encara no te l' han presa
si t' hi volen posar lleys.

Y ab l' estil de tas comarcas,
que l' esment sempre retreu
de los dignes patriarcas,
tens l' Industria ab que demarcas
los confins de tot arréu.

Ella 't feu reyna y senyora
de la terra y de la mar,
y 'l pendó qu' avuy arbora
t' avisa qu' ha arrivat l' hora
de volguértele enterrar.

Mes no temis Catalunya
anch que 't puga arribá això;
si 'l mal-temps no se t' allunya
la ma qu' arel' eyna empunya
no 's quedará en vaga, no.

Ella t' obrirà la porta
de qui 't vol per trevallar,
puig nostra gent es tan fort
que al dirlos: l' industria es morta,
la farán ressucitar.

Tos fills de l' amor que 't tenen
encare no han renegat;
cridals si may te convenen,
y veurás com, bráus, mantenent
ta volguda dignitat.

Jo no ho veuré; mes si à l' hora
d' aquet fort sagamental,
per ton bé, possible 'in fóra
sortir de la tomba enfora
per guarirte de tot mal,

viuria, llavors, viuria
cent vidas si las tingüés,
y altres cent cops moriria
per tornarte, si podia,
la corona que t' han pres.

Mes, com veig que no 'm pertoca
tanta glòria, sols puch dir
que soch de cor y de boca:
catalá d' arell y soca,
catalá fins à morir!

A. BORI Y FONTESTÀ.

Agnès de Llar.

Vilafranca del Conflent:
l' ombríu claustre d' un convent
guarda avuy la flor mes bella;
la gentil Agnès de Llar,

de ta terra lluminar,
de ton cel brillant estrella.

Rosa avans d' encés color,
sospirar feya d' amor
à tothom qui la mirava;
lliri d' aygua esblanquehit;
plora avuy ab fer neguit
del penediment esclava

Dins sa celda ab dolor greu
nit y dia prega à Deu
y son plant no 's pot resoldre...
plora y prega sens descans,
que tas culpas son tan grans
que sols Deu las pot absoldre.

Petjats vejeren los teus
pe 'l tractat dels Pirineus
los furs y lleys de sa terra ...
quan los lassos de la páu
pesan com un jou d' esciáu
es quan es santa la guerra.

Aixis ton pare ho cregué;
per qo l' ànima va sé
del caliu qu' espurnejava;
del caliu abrusador
qu' ab intens y pur amor
los cors patris inflamava.

De ta casa en lo sagrat
s' aplegaren ab zel grat
los bons fils d' aquesta terra,
conjurantse ab decisió
pera alsar lo Rosselló
y 'l Conflent à só de guerra.

Lo cor que ayma está vetllant;
tu sentires tremolant
lo que 'ls conjurats digueren;
y las boyras del amor
enfosquinte 'l seny y 'l cor
à un negre abim t' empenyeren.

¡Oh! ¡perqué l' amor ingrat
te llena del cel somniat
y de dol l'omplena encarel
¡Perqué ton cor doná abrich
al amor d' un enemich
de ta patria y de ton pare!

Lo plan qu' ells van concertar
ta li vares revelar
perqué 's posés en fugida;
ell no volgué ser traydor
y 's va vendre ton amor
per sa patria qu' es sa vida.

Per ell foren delatats,
descoberts y empresonats
los ardits rossellonesos;
per ta culpa y sa dissord
foren condemnats à mort
los patricis compromesos.

Per ta culpa 'l poble irat
véu un cadasal alsat
hont la sang fumeja encare;
per ta culpa y dol segur
engaviada fora 'l mur
hi ha la testa de ton pare.

Sos cabells tots erissats,
y sos llavis mossegats
pe 'l dolor de l' agonia,
diuhens clar per ta dissord
qu' ell en l' hora de la mort
à sa filla marchia

A qui l' amor ha trahit
de ton cor amorosit,
no t' condemnis ab desfici;
la patria es l' amor primer,
y tot altre amor deu fer
en sas aras sacrifici.

Si tu haguesis fet com ell,
la testa del pobre vell
tos somnis no amargaria;
ni l' udol d' un poble irat
per la sang que s' ha vessat,
fins aquí t' encalsaria.

Prega á Deu ab cor fervent
perque t' trist penediment
ab ton plor pugas resòldre;
plora y prega sens descans,
que tas culpas son tan grans
que sols Deu las pot absòldre.

MANEL RIBOT Y SERRA.

Discurs del Sr. President, don Valentí Almirall.

Poesia del Regionalisme.

SENYORS.

Si sempre es dificil la elecció de tema quan un se veu obligat á llegir un d' aquests discursos de reglament, que en quasi tots los casos tenen la mala sort de morir tant bon punt com se desvaneix lo ressó del aplauso, de reglament també, ab que al final sels saluda, la dificultat aumenta encara, quan se tracta d' una agrupació tan activa com lo CENTRE que tich á gran honra presidir. Los Sòcis d' aquest, en efecte, tenen dret á esperar alguna cosa més que un llampech d' estiu que no deixa cap rastre, puig que no un sinó varis dels actes per la nostra Societat portats á efecte, l' han deixat ben marcat en lo camp del Regionalisme, y jo no sé pas si podré realisar tals esperansas, puig haig de confessarvos que, si no 'm trovo rendit es, no perqué motius 'm faltin, sinó, tal vegada, perqué só de la fusta dels que no 's rendeixen. Pero no puch ni dech amagarvos, que 'm sento fatigat de la lluya per la reivindicació dels drets de la Terra, en que prench part activa desde fa ja vint anys, havent en ells après que 'l més fort obstacle que s' oposa á la victoria de Catalunya, no es pas lo vigor y constancia de sos enemichs de fora, sino la degeneració de molts de sos fills, que á las passions més mesquinas sacrifician los més grans interessos de la patria.

Si, donchs, no logro correspondre á las vostras esperansas, atribuihuho á la verdadera causa, que, prescindint de ma falta de condicions, no es altra que la que vos acabo de indicar, y si mon escrit no logra interessarvos, no serà pas perqué 'l assunto no s' hi presti, puig que baix lo lema «Poesia del Regionalisme», me proposo presentarvos la part mes bonica y simpática del sistema que desitjem veure més ó menys completament implantat á la nostra terra.

So tan amich de la varietat, que en quant de mi

dependeix, procuro no falti jamay als actes que celebrem. L' any passat, desde aquest mateix lloch, vaig ocupar la vostra atenció desenrotllant un tema eminentment práctich y fins prosáich, puig que vaig reduhirme á exposarvos tots los datos que havia lograt reunir sobre lo Cobden Club de Londres, á fi y efecte de coneixer be al capital enemic del sistema económico del que espera Catalunya sa prosperitat. Aquest any me proposo fugir de la prosa, y fins somiar, elevantme á espays que per mala sort son encara imaginaris pera nosaltres. La impresió que deuria produhirvos mon discurs, si ma ploma correspongués á mos desitjos, fora la de fervos exclamar, á son final, ab lo poeta castellá:

¡Lastima grande
Que no sea verdad tanta belleza!

• •

Moltas vegadas, al sentir exposar per alguns que traballan per lo mateix que nosaltres, punts de mira raquitichs y encongits; al observar que pera ells lo món se redueix á Catalunya, com si res existís més enllà del Ebro y dels Pirineus, y com si á l' altra banda dels mars hi hagués encara sols lo pahorós misteri que va resoldre la temeritat dels grans descubridors, ilustres representants de las nostras rassas; al veurels, separatistas per sistema, imitar als antichs grechis en considerar bárbaros als que no son de casa, sens tenir com ells ni l' aparent motiu que llur superioritat reconeguda los donava; al convençerm de que, volentser històrichs, son a queològichs y retrospectius, puig de la historia 'n agafan sóls lo passat, precindint del present y del pèrvénir, no he pogut evitar la impresió de temor per l' èxit de la propaganda regionalista. Cap causa, en veritat, logra conquistarse la opinió popular, si no 's presenta simpática y acomodada als temps que corren. Y ni lo encongiment raquitich, ni l' exclusivisme infundat, ni l' reaccionisme arqueològich poden ser simpatichs á las societats d' avuy. Precisament los que acabem de indicar son los cárrechs que ab més èxit y eficàcia han fet al Regionalisme sos adversaris; mes, per fortuna, precisament també, son los més infundats.

Desde que hi ha homens á la terra, ó al menys desde que 'ls homens han tingut conciencia de llurs facultats intel·lectuals y morals, hi ha hagut ideals y fets, poesia y prosa. L' afany de unitat ha sigut sempre una de las aspiracions poéticas, pero com si lo mito de Tántalo ó de las Danaides fos la síntesis de la lley fatal de la humanitat, tal aspiració no ha pogut jamay realisar-se, puig que sempre ha tingut que detenir-se davant del fet de la varietat, que es condició de tots los sers ab quins los nostressentits nos relacionan. Tota la historia pot tal vegada condensar-se en la lluya entre aquest fet y aquella aspiració. Los que s' han sentit forts, reys ó pobles, individuos ó colectivitats, han volgut imposar lo que podriam anomenar ideal humà. Tots ells han tingut en contra seu las varietats que no han deixat jamay ofegar-se. Los rius de sanch que s' ha fet corre, han lograt tot lo

més ferles desapareixer durant enrts moments, de la superficie, mes al punt mateix que ha minvat la forsa que las retenia al fons, han tornat à surar, com sura un cos més lleuger que l' aigua sempre que estigui lliure de tota forsa extranya.

Lo noble ideal humà de unitat no s'ha conseguit fins ara ni 's conseguirá jamay mentres se vagi pel camí de las imposicions per la forsa, ó sigui, mentre se precindeixi del fet de las varietats. En lo terreno politich, l' Imperi ó la República universals son senzillament aspiracions absurdas y per lo tant impossibles. Tots los pobles conquistadors, tots los jefes guerrers, no han produhit més que unitats efimeras, que sols han durat mentres llurs medis de retenció han sigut superiors als d' expansió dels subjugats ó subdits. La unitat contra las varietats ha sigut y será sempre questió de forsa y res més.

Y ¡pobra humanitat si alguna vegada se consolidés lo triunfo de la forsa! Fora senyal de que hauria arribat l' hora de cessar tot progrés y tota millora. La societat seria una mar sens onadas à la superficie, sens peixos ni sers vivents al fons: fora la mar de la maledicció: fora la Mar morta. Sa atmosfera seria tan asfixiant y caliginosa, que ofegaria tot lo que dins d' ella quedés ab un sól alé de vida. La humanitat ab una sola ley, ab un sol Deu, ab una sola llengua, y ab costums idénticas, no seria més que una d' aqueixas coleccions d' autòmatas en que cada figura no 's mou si 'l director no estira 'l cordill que la te subjecta.

Lo Regionalisme, senyors, arrenca de principis completament opositos. Lluny de voler combatre las varietats, las fomenta com elements de lluya y de vida, y, armonisant las totas, pretén arrivar à la unitat pel camí de la unió lliure y expontànea, basada en las mútuas ventatjas y conveniencia. Lluny de ser una aspiració raquítica y encongida, es l' ideal més generós y expansiu que s' ha conseguit fins avuy. Lo Regionalisme, com 'l Hèrcules de la llegenda, separa pera unir, y si reconeix personalitat à totas las agrupacions que 's troban en condicions de tenirla, las acosta luego pels interessos comuns à totas ellas, y 'ls dona medis pera que la unió sigui més ó menos estreta, segons siguin més ó menos importants y forts aquells elements. Dintre de la Regió, que es la agrupació política tipo, totas las corporacions existents ó que puguin crearse, disfrutan de vida propia, y, dintre de la ley general, son lliures pera tractar y resoldre llurs assuntos propis. Varias Regions forman nació, ab grans interessos comuns, que son representats per un poder nacional. Varias nacions pertanyen à una mateixa rassa, y per aquesta sola circunstancia tenen llassos, no tan forts com los que juntan à las Regions d' una mateixa nació, pero prou marcats pera poder establir una entitat que las dirigeixi y reguli. Totas las rassas, fins las més seperadas y diversas, per lo mer fet de estar formadas per homes, tenen de comú los grans interessos humans, y res impideix que entre totas crehin una entitat que de tals interessos cuidi. Reparis com pera cap d' aquestas operacions s' ha de presciudir

del fet de las varietats, que han sigut la roca en que s' han estrellat tots los dominadors y guerrers. La llibertat individual es reconeguda dins de la corporació, aixis com la corporativa en sos distints graus, desde la de las Regions fins à la de las rassas, se manté ferma dins de la organisió particularista, puig que cap de las autoritats ó poders que 's crean pot ocuparse més que de las funcions que tenen expressament encarregadas. Fora dels interessos comuns, cada entitat, cada agrupació, obra ab completa independencia, y cuida de sos interessos propis y especials sense tutelas ni vigilancia de cap classe.

¿Pot idearse un sistema que tingui més poesia que lo que proposem los regionalistas? Dins d' ell es possible la unió perfecta entre las distintas corporacions que forman una Regió; entre las varias Regions que constitueixen nacionalitat; entre las nacionalitats que pertanyen à una mateixa rassa; entre las rassas en que 's divideix la especie humana; Y per damunt d' aquesta unió perfecta hi voltejarà sempre la figura més simpática à tots que tingui conciencia de sa propia dignitat, puig que al gran principi de la llibertat es al que 's deuria lo gran miracle!

—«;Sommis de poeta; deliris de caps débils!», — dirán molts. «Realitats, y realitats prácticas,» respondrem nosaltres. Dirigeixis la vista à la jove Amèrica, y en la meitat de son continent, en la part mes culta y civilizada, trobarem lo nostre ideal en funcionament desde fa més d' un sige. Mentre la vella Europa s' està corsecant pels recels mútuos de las nacions en que 's divideix; mentre lo floret de son jovent s' està perdent als quartels, esperant l' hora de que 'l clarí de guerra 'l porti al sacrifici en aras d' interessos que no son pas los seus; mentre la manía de basar la unitat damunt las ruinas de la llibertat nos empeny cap à la decadència, que 's pronuncia més à cada dia que passa; mentre las diversas nacions en que se 'ns ha dividit se guayan com enemigas per damunt de las fronteras, que no son altra cosa que altars infernals consagrats à las furias y à la discordia, al Nort del nou continent, ahont van tenir la fortuna d' inspirarse en lo particularisme, quaranta Estats poderosos ya, ab tot y que encara no han fet ni la meitat de la creixensa, forman un tot armònic, y lliures de recels y de fronteras; ab tot lo jovent als camps ó als tallers, y formant familia à l' època de la vida que prescriu la mare Naturalesa, puig que 'ls quartels no 'ls ho privan com ho privan al jovent d' Europa; entregats à la competència pacifica que fomenta la llibertat que es lo Deu d' aquella terra, forman no la gran nació, sinó la admirable Confederació americana, de la qual es simbol y sintesis la colossal estàtua que fa pochs mesos va serlos enviada d' Europa, y que ab sa llanterna elèctrica, que ha de iluminar al mon temps à venir, serveix ja avuy de guia al que arriba à aquella gran agrupació, que contant avuy ab seixanta milions d' habitants, té ja desllindats y acoats terrenos pera mantenir à autres tants milions, que vulguin anarhi à participar de sus ventatjas,

ofertintos camins de ferro, quals trens ràpits de Llevant à Ponent y de Nort à Mitj dia, caminan cinc dias seguits sens passar una frontera, y fent trepidar en llur llarch trajecte terrenos que pertanyen tots á la unió americana. No son las nostres aspiracions somnis de poetas ni deliris de caps malalts, no. Si no voleu mirar á Amèrica, fixeuvos en las nacions d' Europa que més ó menys perfectament practican lo Regionalisme. Veyeu com lo poderós Regne Unit de la Gran Bretanya manté per tot lo mon una munió de colonias, que augmenta encara de dia en dia, y las manté asseguradas á son imperi desde l' moment mateix que va reconéixer la llibertat y la autonomia, després d' haver perdut las més importants y d' estar á punt de que las demés seguissin llur exemple, mentres dominavan en la Metrópoli los procediments de forsa, de qual inefficacia no han sapigut encara convéncers altras nacions menos prácticas. Y si aquests grans exemples no vos convencessin, al bell cor de la vella Europa s' està fent desde fa molts sigles un interessantissim experiment de laboratori, que vos es molt fàcil presenciar. Aneu á la Confederació suissa, y vos trobareu ab vint y tants Estats, molts d' ells quasi microscòpicos, situats en lo punt mateix en que s' deixen les principals rassas, religions y llenguaseuropeas, y que á pesar d' això viuen com à germans, gracias á las prácticas regionalistas. Allí veureu com una gran majoria germanica respecta á la minoria romànica; observareu que l' protestantisme, que es la religió dels més, ni ofega ni intenta ofegar al catolicisme, que es la religió dels menos, sinó que en molts llochs, en la ciutat de Glaris entre altres, las dues confessiós arriuen fins á partirse lo temple, que en comú posseheixen; sentireu que cada individuo y fins cada agrupació usa sa llengua propria, sens que jamay la que parla la majoria intenti absorvir las que emplean las minorias, puig que totes son consideradas nacionals é iguals en categoria, y totes ressonan en la sala dels Grans Consells de la Confederació, y totes son igualment ateses y respectadas. Recordo encara la impressió que va ferme una de las sessions celebradas á Berna durant la terrible guerra entre Alemanya y Fransa. Mentre los soldats d' aquestas dues nacionalitats s' exterminaven en los camps de batalla, víctimas de las preocupacions y de las tiranias del unitarisme, los alemanys suïssos, fraternalment units ab los suïssos francesos, s' ocupavan ab tota calma y sens perdre ni un moment la serenitat, dels interessos de sa petita y adorada patria. A tot això, mentre los italians d' Italia, estaven arma al bras contemplant la lluita entre las dues nacions poderosas, pera veure si podian pescar alguna cosa en aquell riu revolt, los italians de Suissa ajudavan á sos compatriots alemanys y francesos en la nobilissima tasca de conservar lo petit oàs, que es casi l' unich que te l' desert de la fatal política d' Europa: oàs ahont trovan sempre refugi y descans tots los que son víctimas del unitarisme absorbent y de totes las tiranias que 'n son la conseqüència.

¿Quin poeta es capás de cantar tota la bellesa del quadro que no he pogut més que presentarvos en mal girbat boceto?

Lo Regionalisme, Senyors y estimats Consociis, no es tan sols una forma d' organització dels Estats, sinó que es la sintesis de tot un sistema polítich y social. Es la aplicació del hermos y fecundo principi de llibertat, aixís á la essència de la lley, com á la manera de ferla y d' executarla. Fill de la realitat, positiu y práctich, pren las societats, los homens y las coses tals com son, y dona á cada qual tot allò que està disposat á rebre. No parteix dels somnis d' igualtat absoluta, contraris á totes las ensenyansas de la naturalesa, y no li repugnan las excepcions, ab tal de que resultin en pró de las llibertats individuals ó corporatives. Per això es, que lo Regionalisme resol sens la menor dificultat lo problema de la descentralisació, insoluble pera l' unitarisme, puig no preté fer passar per un mateix adressador, per exemple, á las ciutats de cent mil ànimes y als poblets de quatre cases. Feta una lley general de municipis, que continguí la major suma d' atribucions y drets que puguin exercir los menos preparats, als que estan en millors condicions los otorga Cartas, que aixamplan llur esfera de acció, y fan que puguin elevarse fins al punt de constituir verdaderas entitats limitativas de la forsa del Estat regional ó nacional.

Lo Regionalisme, donchs, no cau ni pot caure jamay en l' optimisme apparent de certas Constitucions, que pretenden considerar als homens sers perfectes, comensan per proclamar ab gran pompa que son illegislables certs drets, y acaban, no ja per llegislarlos, sino per subjectar en la pràctica á llurs posseedors á la arbitrarietat mes tirànica Pel nostre sistema, cada agrupació social ó fracció d' ella, que tingui personalitat y caràcter propi, ha de disfrutar de tots aquells drets, y tenirlos assegurats per totes aquelles garantias, que per son temperament, història y graus de cultura estiguin en disposició d' exercir ó de sabersen valer. D' això 'n resulta, que l' Regionalisme es una escola práctica de llibertat y de tolerancia, que obliga als que d' ell disfrutan á anar sempre avansant, sens darsen compte moltes vegades, y fins á pesar seu algunas altres. Pel nostre sistema es segur que mentre una societat ó poble tingui aptitud y condicions pera l' progrés, progressarà indefectiblement.

Prenen las societats, homens y cosas tals com són, sens optimismes ni pessimismes, lo sistema particularista està en condicions pera poder resoldre fins aquells problemes pavosos, devant dels quals es impotent lo unitarisme. La qüestió religiosa y tot, que es la que més divideix al mon modern, pert molt de la seva gravetat si se li aplica lo criteri de llibertat verdadera y pràctica del Regionalisme.

Dintre del unitarisme tots los partits han de ser autoritaris encara que no vulguin, y al aplicar llur criteri á la direcció dels pobles, com que no arrenquen del principi de la realitat, han de ferir sempre

los sentiments d' una part important dels dirigits. Los partits avansats portan l' optimisme fins al grau de considerar als homens, àngels, y à las societats, agrupacions de sers perfectes; en tant que 'ls atra-sats veuen en cada home, un diable y en llur agrupació, un infern. D' aqui 'n resulta, que ni uns ni altres fan lleys adequadas als homens de carn y ossos ni à las societats qu' existeixen en la realitat, y com que uns y altres tenen decomù los procediments del autoritarisme intolerant, uns y altres escriuen las lleys damunt d' arena. En res se saben posar en lo just medi, y menos encara en la qüestió religiosa, precisament perque es la que més apassiona, puig que 's refereix à interessos superiors pera 'ls creyents à tots los de la terra. Aixis es que, si 'ls que veuen en la societat un agregat de diables, volen curarla omplintla de convents y frares, iglesias y capellans, los que s' afiguran que está formada d' àngels, troben inútils convents y temples, y perjudicials capellans y frares, y creman los uns, y perseguixen als altres. Examinis fredament la història de totes las nacions unitàries, y s' haurà de confessar que 's reduueix al pas de la tiranía blanca à la tiranía roja, que, à pesar de la diferencia de colors, son dues tiranías verdaderas.

Lo sistema particularista, fill de la llibertat, procedeix de molt distinta manera. En los homens no hi veu àngels ni diables, sino homens, que, considerats individualment com formant colectivitat, sou més ó menos avansats, educats y moralisats, y tenen las sevas opinions, crehencias y preocupacions sobre totes las materias que conmouhen ó apassionan. Partint d'aquesta base, natural es que à cada poble li apliqui los principis y formas de govern que més s' adaptin à son estat actual y à sas condicions històriques, y natural es també, que consideri las opinions, crehencias y fins las preocupacions com elements de govern y las utilisi com forsas motius. La missió dels governants se reduueix à dirigir suauament aqueixos elements y aqueixas forsas cap al cumpliment de la ley del progrés y de la millora dels pobles governats.

Per aixó es, que quan del examen del pays à que té d' aplicarse, ne treu lo Regionalisme la convicció de que en ell predominan unes crehencias, lluny d' empenyarse en la impossible y estéril tasca de persegui-rlas, los dona la ma, y procura encaminarlas al be de la comunitat. Si l' esperit del pays es catòlic, per exemple, sabor catòlic tindrán sas manifestacions políticas, debent los poders públichs reduhirse en aquest punt à garantir y fer respectar los drets de las minorías, exigint à la majoria la tolerancia necessaria. Si 'l poder sab mantenirse verdaderament imparcial, y no separarse jamay del principi de llibertat, base del Regionalisme, fins en la qüestió religiosa, la més vidriosa de totes, los progresos serán més marcats de lo que podem figurarnos. La imparcialitat y la tolerancia que l' exercici de la llibertat suposa, nos farán avansar molt camí cap à la bona inteligença de tots, que ni de lluny s' entreveu dintre del unitarisme. Lo nostre ideal,

la Unió en tot, es perfectament realisable, puig que no obliga à ningú à cap transacció de conciencia: la uniformitat, que es l' ideal del nostres adversaris, es perfectament impossible y absurda, puig pera conseguirla serian precisas transaccions en materias en que no hi cap, dada la naturalesa humana.

Que en lo delicat punt que tractem en aquest párrafo la tasca seria llarga y pesada, no pretenem pas negarho. Ne seria molt y molt. Pero que no se nos negui tampoch que se li entreveuria un fi. Además, qualsevol progrés que en aquesta materia se realisés, per petit que fos y per molt que semblés insignificant, seria de trascendència social extraordinaria.

Aqueix progrés se veu y 's palpa en las agrupacions regionalistas que existeixen. L' any passat, y permeteume que vos ho presenti com exemple, trovantme à Suissa, va ferse la commemoració del quint centenari de la batalla de Sempach, bressol de la independència de la Confederació, y com podeu suposar, vaig darm'e lo gust d' assistirhi. La iniciativa de la festa la portava lo Cantó de Lucerna, eminentment catòlich, per lo qual no es d' estranyar que una de las parts principals del programa fos un ofici solemne, celebrat al aire lliure, al bell mitj del camp del combat. Com va aixemplar-se 'l meu ànim, quan vaig veure que arribavan los governs dels Cantons protestants, y prenian assiento en lo clos que hi havia al devant del altar! Quina impresió més profunda va causarme lo veure, que al arribar las Autoritats federals, entre quals individuos n' hi havia no sòls de protestants, sino de publicament incrèduls, prenian també lloch, y s' agenollavan quan la liturgia ho requeria, y escoltavan ab atenció suma lo sermó que va predicar un canonje de Lucerna! «Fins aquí sòls se mostrava la tolerància dels protestants y dels incrèduls, «podrà dir-se,» y jo vos confessaré que aquest mateix pensament va acudirme. Mes vos enganyariau si això penssessiu, puig que 'l endemà tots los diaris van portar una manifestació del pastor principal entre los protestants de Lucerna, felicitant al canonje catòlic per son sermó, y fent constar, que respirava tan pur patriotisme, y l'animava un esperit tal de tolerància, que ell mateix no tindria cap inconvenient en firmarlo ó pronunciarlo davant dels seus cor- religionaris.

Jo vos asseguro, Senyors y estimats Consocis, que lo recort poètic y la profunda impresió de las festas de Sempach no s' esborrarán de ma memòria per molts anys que visqui.

No tinch temps ni espai pera analisar autres problemes, pero basta 'l lleuger análisis que he fet del més trascendental pera demostrarvos que 'l Regionalisme, es no sòls una forma d' organisació dels Estats, sino que es la síntesis de tot un sistema polítich y social. A la Unió no s' hi va més que per un camí, que es lo de la llibertat; à la uniformitat no hi ha cap via que hi porti, puig la de la forsa, que es la única que s' ha seguit fins ara, ha demostrat desastrosament la seva impotència.

En qüestions políticas y sociales, com en molts altras, la forma, si no es la essència de la cosa, la modifica y determina. La forma regionalista, donchs, modifica y determina lo modo de ser de las Societats que la adoptan.

Problema insoluble pera l' Estat simple es lo de armonisar en una societat la autoritat y la llibertat, la unitat y la varietat, lo poder director y la massa dirigida. Si vol donar forsa á la autoritat, ó al poder, ó vol afirmar la unitat, naix indefectiblement la tiranía. Si, fatigat lo poble d' aquesta, vol fer suar la llibertat, ó restablir los furs de la varietat y 'ls drets individuals y corporatius de la massa dirigida, lo resultat es la anarquia, contra la qual es impotent la autoritat ó 'l poder, que han quedat desarmats y sens medis d' acció. No es possible l' armoniació dels dos elements contradictoris, y cap d' ells pot avansar terreno sino á expensas de l' altre. Examinis la historia no sòls de la nació espanyola contemporànea, sinó també de totes las centralizadas, y al primer cop d' ull se veurà que 's reduueix á una contradansa entre 'ls dos principis. O l' element popular se desborda, sens fré que pugui contenirlo, ó 'l govern s' imposa, sens fré que deturi la seva arbitrarietat.

Y es que, dins d' aquell sistema, no hi ha medi de limitar la autoritat del poder sens atacar sa qualitat, ni de donarli qualitat, sens que s' esborrin los llindars dins dels quals deuria sempre moures.

Lo Regionalisme, en canvi, pot posar limitacions á la autoritat del poder, sens que sa qualitat se 'n ressentí, y pot reconeixer als individuos y corporacions drets, que estiguin fora del alcans dels governants. Y aquest resultat assombrós, lo consegueix pel medi natural y relativament simple de dividir la soberania, y sa representació, en conseqüència. Lo Regionalisme estableix diferents esferas d' acció, y al devant de cada una hi posa autoritats á las quals no regateja gens ni mica la qualitat de llurs atribucions. Las limitacions afectan sols á la quantitat, y per aquest motiu son efectivas.

Vejis, en confirmació, la organiació que tenen totes las agrupacions nacionals que més ó menys perfectament practican lo Regionalisme. A Austria Hungria, á Alemania, las autoritats imperials se ocupan de guerra, de diplomacia, de garantir las llibertats de tots y de cada hú, y d' algunas cosas més, taxativament á n' ellas confiadas, pero no poden de cap manera intervenir en res de lo que es propi dels Estats que forman la Confederació ó Imperi: la administració de cada un d' aquests, lo dret privat, la instrucció, etc. etc., son de la exclusiva competencia de llurs poders respectius. Als Estats Units, á Suisa, en molts de las Colonias britàniques, passa una cosa semblant, ab la única diferencia que 'l poder general, en lloc de ser coronat per un Emperador, está dirigit per un President ó Gobernador. Los Emperadors ó Presidents, empero, per més que tinguin la autoritat limitada á las materias

que son de competencia dels poders generals, ó sigui, en quant á la quantitat, la tenen revestida de tota la qualitat que pot desitjarse en lo que cau dintre de llur jurisdicció. Los Emperadors d' Alemania y d' Austria-Hungria, y fins los Presidents dels Estats Units y de Suissa, en temps de guerra, son molt més jefes dels respectius exèrcits, y dirigeixen sempre ab molt més desembràs las relacions internacionals, que no pas los Reys d' Espanya ó de Italia, ó 'ls Presidents de Fransa ó de Chile. Ab tot llur poder, no obstant, no poden fer modificar lo més insignificant article del Còdich civil del més petit dels Estats confederats, ni pera cap d' ells poden nombrar un agutxil ni un temporer d' oficina, puig que la autoritat dels poders especials de cada Estat ó Regió, per més que estigui limitada en sa quantitat, per las atribucions conferidas al Estat general, no ha desmerescut gens ni mica en la qualitat.

Y totes aquestas limitacions son en benefici de las llibertats individuals y corporativas, y de llur conjunt ne resulta la armonia que está vedada al sistema unitarista, tant si es monarquich ó imperial, com si es republicá y s' anomena democràtic.

L' element més simpàtic á la poesia es la armoniació dels contrastes, la unió de lo que com més discordant apareix. ¿Diguiseus, donchs, si pot donar-se sistema més poétich que 'l que logra armonisar la llibertat ab la autoritat, la unitat ab la varietat, lo poder director ab la massa dirigida? La pau, la unió y la concordia son los ideals que més omplen los cors poètics, y la concordia, la unió y la pau sòls poden viure y prosperar dintre del sistema regionalista.

Si volguéssim entrar en la historia de la nostra terra, ¡no n' hi trobariam pocas de fonts de poesia! Las hi trobariam que rajan á doll en los recorts dels temps passats, alguns d' ells millors en conjunt que los nostres, y las hi trobariam en la influència que los interessos històrichs han de tenir en las nostres aspiracions, produint aixis un present que sigui una verdadera tranzició del ahir al demà.

Mes, no vull ficarme en lo camp de la historia, puig es lo que té més coneigut lo nostre Regionalisme, y en ell no hi só de molt tan fort com molts de mos companys y compatriots. En lo terreno de las reivindicacions ha estat fins ara lo Renaixament català més ferm que en lo purament teòrich, yán' aquells deixó la tasca de prosseguir en lo camí comensat. Sòls faré notar aquí, que tots los precedents de las nostres èpocas de glòria nos empenyen cap al Regionalisme, y que la organiació confederada de la agregació catalana-aragonesa, modificada per las distintas condicions actuals dels pobles que la formavan, y acomodada á las necessitats y aspiracions d' avuy, ha de ser sempre la meta á la que dirigim los nostres passos y la nostra mira. En aixó se sintetisa lo gran trallat que hem d' empredre pera armonisar los nostres precedents y las nostres aspi-

racions, á si de que si algun dia arribessin á triunfar los nostres principis, produhíssin pera Catalunya un present digne de son passat gloriós, y precursor d' un pervenir que ressussiti las antiguaas glorias.

Si volgués entrar en lo terreno dels recorts, vos diria que, si fos poeta de debó, no cantaria pas ni 'ls castells feudals, testimonis feréstechs d' épocas omíosas, ni las terribles matansas que van fer coneixer de tot lo mon als terribles almogávers. Si jo fos poeta de debó, faria reviure als ulls de propis y de estranys las grandiosas figuras del valor civich, que son precisament las que més escassejan en la historia de tots los payssos, y que, pera orgull dels presents, abundan en la nostra. En bronzos y en mabres grabaría los noms dels Fivallers, dels Claris, dels Casanovaas, y de tants altres que son testimonis patents del grau de cultura y de elevació moral que alcansava, sino tot lo nostre poble, la part d' ell privilegiada.

Si fos poeta de debó, acudiria á la llegenda, y posant al devant vostre aquellas llegions de ciutadans, que cridats á la guerra pel mateix rey que 'ls havia usurpat los privilegis, se dirigian enérgichs y desidits á sa presencia ab las llansas sens ferro y ab las vainas de las espasas vuidas, fentlisaber que poble privat de drets no te obligación idessió pera batres, y no sortint cap á la guerra fins que 'l *Recognoverunt Proceres* los retorná la dignitat y més garantias encara que no sels havia intentat pendre. Si fos poeta de debó, vos portaria ab mi á la gran Sala de Llotja, y expulsant d' ella als jugadors de *Bolsa*, que son la ruhina de Catalunya, com Cristo va llençar als mercaders del temple, vos convidaria á llegir en sas parets nuas y severas la grandiosa epopeya d' aquells cintadans, que com los Argonautas de ia mitologia grega, anaren á obrirnos las portas del extrem orient, no ab las eynas d' extermimi y de venjansa, sino ab las claus d' or del comers d' ideas y de productes. Si fos poeta de debó, vos portaria al Saló de Cent, profanat en los temps actuals per cent baixessas, ó al Saló de Sant Jordi, quals parets crúixen cada any, quan entre ellas se 'ns arrenca lo floret del jovent pera malmetrel en los quartels, y allí, sols y á la claror esmortuhida que entra per llurs finestras á la caiguda de la tarde, que esla hora de las meditacions, recordaríam que aquells llochs foren lotea tredels grans fets dels héroes de la Terra; héroes que no tenen lo nom grabat en cap lápida conmemorativa, per la rahó de que ni nom tenen, puig que eran, no un individuo determinat, sinó agrupacions d' individuos ó Corporacions, que en llur colectivitat encarnavan lo bon sentit práctich, que era la qualitat dominant del nostre poble. Allí acudirian á nostra memoria tropells de recorts, y la nostra imaginació refaria las escenas que en tals recintes degueren passar, quan los menestrals y mercaders que en ells se reunian, barrejats, graciasá las nostras venerandas institucions, ab los caballers, bisbes y canonjes, se redressavan virils pero serens davant del Rey ó del Papa, quan lo Papa ó lo Rey pretenian atentar al més petit de llurs drets ó dels de la terra,

ó quan, apurat ja lo sufriment, donavan desde aquells recintes lo crit de guerra, que resonava per tota Europa, y que devia portarlos, ó á sortirne victoriosos, com en temps d' un dels Felips, ó, com en lo d' un altre á acabar com acaban los poemas heróichs, cayent lo darrer Conseller al bell mitj de la bretxa, y quedant al caure amortallat ab la bandera catalana, que porta encara 'l dol d' aquella trista diada, que tenim senyalada ab pedra negra.

Tot aixó y molt més encara canturia, Senyors y Consocis, si fos poeta de debó, y considereu la impresió que vos causaria, si fins la meva malgivada prosa estich ben segur de que vos ha conmogut. Veyeu si es abundant lo doll de poesia que raja del Regionalisme!.

•

En lo poch que he vist del mon, las sensacions més fortas que tinch apuntadas en mas carteras de viatje, han sigut produhidas per institucions ó recorts relacionats ab lo Regionalisme. Vaig sortir una tarde de Bilbao, y fent lo trajecte en camí de ferro y en cotxe, vaig arrivar á entrada de fosch á Guernica. Vaig sopar depressa, puig que tenia veritable afany pera visitar l' arbre que era l' objecte capital de ma excursió. Per sort meva la lluna feya 'l plé, y vaig trobar á la guardiana prou amable pera obrirme la tanca á n' aquella hora intempestiva. No sé per quin motiu, empero, vaig tenir que esperar una mitja hora avans de que comparegués ab la clau, y sens poderho ni volerho evitar, vaig comensar á somiar despert. La lluna plena m' illuminava l' arbre y 'ls edificis que 'n dependeixen, y quatre solas paraulas de la guardiana m' havian impresionat. «*Pobret arbre*», m' havia dit. sortintli del cor: «está malalt!», y mon somni no va ser més que comentaris mentals á tals paraulas. «*Está malalt*, pensava, y es segons Victor Hugo, «lo mes antich, lo pare dels arbres de la llibertat!» «*Está malalt, afegia*, y no es perqué hagi perdut la sava, sinó perque li han clavat un clau al mitj del cor!» Y llavoras, á ma imaginació se presentava ab tota sa cruhesa y repugnancia lo gros delictes del unitarisme; y pensava en ma pobra terra, ferida també en sa part més vital com l' arbre de Guernica, y ferida per la mateixa ma. Y malehia l' unitarisme y l' afany d' absorció, que comensats per l' absolutisme han sigut continuats pel fals parlamentarisme, y, á pesar meu, increpava á las ombras des antinches Bascongats, que havent pogut crear als Pirineus una Confederació lliure com la que en aquells mateixos temps passats va naixer al cor dels Alpes, s' havian deturat á la meitat de la tasca, confiant á reys extranys la deregar y cuidar l' arbre, que 's destacava del cel obscur com una obra gegantina, en lloc de no refiarse més que d' ells mateixos, com havian fet los montanyosos de l' altra gran cordillera. «Si aixis ho haguesin fet, me deya en conclusió, la vella Europa, que té avuy un sol oásis, ne tindria dos, y la Confederació pirenáica, creixent sens parar may com ho ha fet la Confederació alpina, sens moure gran soroll y

usant per arma de propagació l' exemple, hauria contribuït al progrés del mon, molt, moltíssim més que aquellas grosses nacions unificades, que s'han lograt omplir la història de grans combats y batalles, de les quals no ha resultat l' eclipse de les llibertats y el predomini constant de tiranies en una o altra forma.»

Al cap de pochs dies y en aquell mateix viatje, vaig poder confirmar les meditacions fetas à la claror de la lluna plena devant del arbre de Guernica. Arribat als Cantons primitius de la Suissa, va voler la casualitat que s' escaigués la reunió d' una de llurs *Landsgemeinden* ó Asambleas populars llegislativas. Plena encara la imaginació dels recorts poètics del Arbre de les llibertats bascogadas, vaig veure com reunits tots los montanyesos del Cantó al mitj d' un prat, que tenia per límits los nevats pichs dels Alpes, per decoració abets centenaris, y per sostre un cel blau, puríssim aquell dia, se preparaven per una pregaria à ocuparse en la revisió de les lleys que 'ls regeixen y que no deuen a ningú més que a n'ells mateixos. Va discutir-se poch, pero va votar-se molt, puig que totes las autoritats superiors del Cantó, políticas, judicials y administrativas son nombradas directament per la Assamblea del poble, y quan mon assombrament arrivava ja al extrem, va oferir-se à ma observació la escena més grandiosa y conmovedora que 's dona avuy en lo mon, executada precisament per un dels pobles més petits dels que arriuen à formar Estat. Elegit lo Jefe del Pays pera l' any pròxim, lo Ugier del Cantó, en representació de tot lo poble reunit, va acostàrseli à exigir li lo jurament de desempenyar be y fidelment lo càrrec. Lo nou President va prestarlo ab tota solemnitat, y luego, ocupant son lloch, y dirigintse al poble, va dirli ab veu que ressonava com una de las avalanches que queyan dels pichs pròxims: «Jo he prestat mon jurament, y sabré cumplirlo. Mes, com en una democràcia liberal com la nostra tots los debers son mútuos, jo, President elegit per vosaltres, vaig à pendreus també lo jurament de que en las vostras funcions de ciutadans actius no vos guiarà altre móbil que 'l be de la pàtria». Y los milers d' homens reunits en lo rotllo van descobrirse; y las donas y criatures que desde fora del rotllo se enteran de lo que fan llurs marits y pares en be del pays, van guardar un silenci tal, que s' oia 'l volar dels insectes; y las dotzenas ó centenars de forasters ó estrangers, als que se havia donat per galanteria siti dins del rotllo, descuberts també y profundament impresionats, anavam seguint tots los detalls de la grandiosa escena. Lo Ugier va comensar à llegir la fórmula del jurament, paraula per paraula, que tots los reunits repetian com un eco, y en quant lo nou President va terminar l' acte de jura-mentar à son poble, va ressonar un cantich de gracies, y va disoldres aquella reunió, escampantnos tots los assistents per prats y montanyas, ab la alegria pintada en los rostres los elements actius de la reunió, y ab los ulls espurnant d' emoció puríssima los estranys que haviam tingut la sort de presenciar

un quadro, qual march, ab tot y estar format per las neus eternas dels Alpes, confrontantse ab lo blau de un cel seré, nos semblava encara pobre y raquitich.

Com los que estem ajunyits al unitarisme anem de sorpresa en sorpresa en los payssos en que lo Regionalisme se practica, després de las ditas impressions vaig rebren una altra no menos poètica. Un demà, al llevarme, vaig saber que aquell dia se celebrava lo Dejuni federal.

Al sortir al carrer, vaig poder observar que tot respirava dia de festa. Las donas de sa casa portavan provisions pera celebrar la diada, mentres que moltes familias anavan à passarla al camp. Tots los llochs religiosos, aixis las iglesias catòlicas, com los temples protestants, com las sinagogas, estaven oberts y plens de fidels de llurs respectius cults. Era que aquell dia, senyalat cada any per una proclamació solemne del poder mes alt de la Confederació, los ciutadans de tots los Cantons d' aquesta donau las gracies al Cel per los beneficis que 'ls ha dispensat, y especialment per la llibertat que desde sigles disfrutan.

Ab motiu de la festa vaig saber una coincidència notabilissima. Si 'ls suïssos tenen lo Dejuni federal, los Nort Americans tenen lo Dia de gracies, proclamat també cada any per lo President de la Unió. Los dos pobles, que las preocupacions de las nacions unitaries de Europa nos presentan com los més anárquichs y boijos, son los únichs que 's recordan de destinar un dia de cada any al cumpliment de una gran obligació moral. En tals días es quan brilla ab tot son explendor lo resultat del sistema particularista, y quan pot amidar-se tota la trascendència de la tolerancia que tal organisiació fa naixer. Tots los ciutadans suïssos ó nort americans convenen en dar gracies al Creador, pero cada cual las dona al Ser à qui venera segons sas creencies. Aquella oració colossal, solemne y variada, si ha de ser grata à la Divinitat, ha d' omplir de entusiasme los cors de tots los que senten la poesia.

Que 'ns citin institucions ó ceremonias del unitarisme que puguin compararse de lluny ab los recorts que hem tractat de bosquejar en aquests párafos!

..

Dech ja posar un fré à la meva ploma, puig vaig veient que si la deixés anar corrents, aquest treball sortiria à mida, no de discurs, sino de llibre. Entrem altra vegada dins de casa nostra, y somihem un demà que s' acosti al que nosaltres desitjariam.

Y la primera sombra que se 'ns apareix es la de las Corts catalanas, ressussitadas y vestidas à la usansa dels temps moderns. Pot ser haurem d' empender un viatje pera assistir à una de las reunions, puig tal vegada, prestant tribut al principi excentralizador, no 's juntan cada any à la mateixa ciutat ó vila, ó tal vegada han fixat llur residència en una població secundaria, com fa lo Congrés en molts dels Estats de la Unió americana. Las Corts no 's forman pas de una Càmara, sino que estan dividides en dues, ó tal vegada en tres Cossos, que deliberan junts, pero vo-

tan separats, no podent haverhi resolució eficàs, ni lley feta que no reuneixi lo vot de dos dels tres Cossos. Naturalment que aquellas dues Càmaras ó aquests tres Cossos no surten pas dels tres brassos que contribuian á las Corts antigua, puig que la evolució social ha fet desapareixeró modificant las condicions de vida de las classes que 'ls formavan, pero tampoch deuenen llur origen á la sola rahó de las majorias. Una de las Càmaras, ó un dels Cossos, representa verdaderament al número, puig que es elegit per votació directa de tots los ciutadans actius, empleantse, empero, en la elecció tots los medis que avuy s' están purificant pera donar representació proporcional á totas las minorias que tinguin prou vitalitat pera guanyársela de més ó menos importancia. Altra de las Càmaras ó Cossos representa las forses corporativas, formantse l' segón Cos, si n'hi ha tres, per delegats de las autoritats populars de las numerosas comarcas naturals en que está dividida Catalunya, designats en número igual per cada comarca, puig que totes ellas tenen igual personalitat, y lo tercer per representants de corporacions, nombrats per las que entre aquestas reuneixen condicions de estabilitat y revesteixen prou importancia.

Si entréssim en una de las sessions d' aqueixas Corts, veuriem que no discuteixen gaire en reunions generals, que serveixen pera poch més que pera votar, puig que 'ls assumptos se preparan ordinariament en lo seno de las distintas comissions en que se divideixen, al estil de las Corts antigua y del Congrés de la Unió americana.

Al costat de la sombra de las Corts, se dibuixa la d' un Consell ó Comissió, que té l' encàrrec del poder executiu. Està format per individuos que no poden ser diputats, puig que en la organisió que somiem, los varispoders del Estat están perfectament desllindats y son realment independents l' un del altre, per més que estiguin lligats entre ells pera llur vigilancia mútua. Al mateix nivell del Consell executiu pot observarse un altra sombra; la de la Audiencia ó Senat de Catalunya, elevat á la categoria de Tribunal Suprem pera tots los assumptos de la jurisdicció regional.

Si dels als poders del Estat baixem los ulls á las Corporacions y Autoritats particulars de cada comarca y de cada localitat, veurem al primer cop d' ull, que las comarcas son molt numerosas, puig en tot Estat lliure los districtes administratius es precis que siguin molt reduhits, y que l' regimen de las localitats es molt variat. Veurem, per exemple, que Barcelona, Tarragona, Tortosa, Lleyda, Girona y otras poblacions que tenen prou vida, se regeixen per Cartas, que otorgan á llus respectius Consells municipals y Autoritats executivas grans atribucions y drets, tenint delegadas fins molts funcions politicas, en tant que las localitats menos importants se rejeixen per la lley municipal comunia, que es molt menos ampla, corretjintse per aquest senzill medi la aberració del unitarisme, que vol que una mateixa regla serveixi pera Barcelona y Tarragona, *verbi gratia*, que pera Vallvidrera ú Horta. Si somiem

més encara, nos semblarà entreveure, que certas comarcas naturals y formadas per una vall, com la de Aran y la Cerdanya, han obtingut també Cartas, que autorisan á tots los vehins á decidir sobre 'ls interessos especials de la comarca, reunits solemnement á la plassa pública, y comensant, com los montanyosos de la primitiva Suissa, per demanar al Cel l' acert en las resolucions. Si preguntarem á un aranés ó á un tortosi per lo dret civil de llur localitats respectivas, nos respondrán que, gracias al sistema particularista, las Corts catalanas, seguent lo exemple del Parlament británich, llegislan separadament pera totas las petitas encontradas que disfrutan d' institucions de dret especial.

¿Voleu que segueixi somiant, Senyors y ben voltuts Companys? Obrim, donchs, los llibres en que se conté lo nostre dret privat, y veurem que 'ls lle-guisladors no han pas estat en vaga. Totas aquellas institucions que tant s' avenen ab lo carácter de la gent de la Terra, han sigut acomodadas á las novas necessitats, y prestan serveys com en los millors temps. L' enfiteusis, per exemple, després d' haver fet cabar en altras épocas tot lo territori de Catalunya, serveix avuy pera fomentar las edificacions. Las senyorías mitjanas de Barcelona, designadas ab nom distint, que respón perfectament á llur carácter modernisat, s' han extés á totas las poblacions que volen aixemplar-se, y 'ls llaudemis, sense haverse disminuit, han deixat de ser gravamen perpetuo, sufrint en cada traspás una disminució gradual fins arribar á un límit mínim, armonisant ai-xís los interessos dels avuy grabats, ab los dels que avuy volen grabarse. La llibertat de testar segueix encarnada en la conciencia del poble, y fins han desaparegut molts de las trabas que certas situacions imposavan al testador. L' afany català de conservar la casa, no sòls se manté en los usdefruits, gravámens de restitució y fideicomisos, etc., etc., sino que s'ha completat ab una institució semblant al *Homes-tad* de molts dels Estats an-glo saxons, y lo qui vol, assegura sa casa y son camp, contra sas propias imprudencias, y s' entrega á l' afany de fer fortuna, ab la certesa de que, si no se surt ab la seva, tindrà sempre un raconet pera passar la vellesa. No vull seguir fullejant lo llibre imaginari del nostre dret civil rejuvenescut perque la tasca fora inacabable.

¿Voléu dirigir lo somni cap á un altre costat? Fíxemnos, donchs, en las Corporacions y autoritats que estan al davant ó ja de tot Catalunya, ó ja de qualsevol de sas comarcas ó municipis. Totas te-nen llurs atribucions limitadas en la quantitat, pero perfectament intactas en la qualitat. Las lleys fona-mamentals los taxan molts 'cosas que no poden fer, puig que aquest es l' únic camí de garantir las li-ber tats individuals y corporativas, pero en las atric-uacions que 'ls encarregan, gosan de medis d' acció molt expeditius. La llar catalana, com la inglesa, es sagrada é inviolable, pero las autoritats tenen recursos pera posar siti en regla als criminals.

¿Voleu somiar més encara? Donchs auem á lo que ha de ser complement d' aquest poétich somni. Ad-

mateix temps que Catalunya, s' han regenerat las altras Regions peninsulars, y desde l' punt que cap d' elllas vol imposarse á las demés, ni 's cuida sinó de casa seva, la pau fraternal regna en tota la Peninsula. Fins s' han entés respecte á negocis, y si 'ls castellans y andalussos alimentan á Catalunya, y á las Bascongadas, y á algunas otras Regions, nosaltres vestim á totas elllas y 'ls proporcionem lo que sóls pot sortir de grans manufacturas que demandan sobre de brassos en los payssos en que s' estableixen. Pera tractar dels assuntos comuns, hi ha Poders y Autoritats generals, que tenen atribucions contadas, pero que disposan de tots los medis necessaris pera exercirlas ab energia. Com que aqueixos Poders y Autoritats s' ocupan de las relacions exteriors, de la pau y de la guerra, y garantisan los drets de tots y de cada hu contra qualsevol extralimitació, vinga de qui vinga, y prestan alguns serveys generals, com los de correus y telégrafos, etcétera, etc., y regulan lo comers de las varias Regions entre elllas, y de totas ab l' extranger, los Poders regionals no tenen de preocuparse de res de lo que més mals de cap dona als goberns unitaris, y dedican tota llur activitat al foment dels interessos de la Regió, y al avens de tots los elements que la forman. Si ara 'm preguntessiu si al davant d' aquests Poders y Autoritats generals hi ha un Rey, un President ó un Consell, vos hauria de respondre ab tota franquesa, que ni tant sóls m' hi he fixat. ¡Val tan poch la pena, dada la restant organisió que vos he descrit! Si per mi anés, y jo pogués disposar, no vos amagaré que hi hauria un Consell ó un President. Si va per altres y altres disposan, poden estar ben segurs de que no renyirém per tan poca cosa, per mes que jo y molts altres que com jo pensan, treballarem sempre pera que l' Regionalisme se coroni ab la institució que 'ns es simpática.

Se realisaran algun dia aquests somnis poétichs? ¡Jo 'm guardaré prou de respondre á tal pregunta! Per ara observo que 'ls nostres adversaris no ho volen, y que nosaltres, per nostra desgracia, avuy per avuy no ho mereixem.

Lo que si vos diré, es que, al meu entendre, lo CENTRE CATALÀ ha de treballar més que pera obtenirho, pera que 'n siguem mereixedors.

HE DIT.

Gracias donadas per lo Sr Secretari, D. Eudalt Canibell.

En nom del Consell General, del que en aquets soch interpreta fidel, dono las gracias á la distinguida concurrencia que omple aquestas salas, donant lluhiment á aquesta festa humil y sencilla.

Sempre es una satisfacció pera nosaltres, veure aquet local vessant del sagrat entusiasme que inspira l' amor á la pátria y la passió per son avens; pero ho serà molt més lo dia que, curats de arrela-

das preocupacions, trovin ressò dintre dels cors verament generosos nostras ideas regionalistas.

Nostra tasca, lliure de tot interès raquitich ó mesqui, no s' inspira en lo be particular, ni en la esperansa d' una pasatjera gloria: un sol sentiment nos uneix; un sol crit nos fa moure: lo amor á Catalunya, y lo desitj de veurela al costat dels pobles dignes per sa illustració y per sa llibertat.

SECCIÓ D' ANUNCIS.

PROPAGANDA CATALANISTA.

Periódichs y revistas catalanistas.

La España Regional, revista —Tres pessetas per trimestre.

L' Art del Pagès —Revista agricola.

La Renaixensa, diari.—6 pessetas trimestre.

Butlleti del «Centre Català de Tarrasa», 1·50 pessetas trimestre.

Lo Somatent, diari de Reus.—3·50 pts. trimestre.

La Veu del Camp, setmanari de la «Catalanista» de Reus.—2 rals al mes; 20 à l' any.

La Veu de Montserrat, periódich de Vich —0·50 pessetas al mes.

La Ilustració catalana, periódich ilustrat.—4·50 pessetas trimestre.

Cronicas Catalanas

Crónica del rey en Pere è dels seus antecessors passats, per Bernat Desclot, un tomo de 384 planas, 6 pessetas.

Crónica del Rey en Pere IV lo Ceremoniós ó del Panyalet, escrita per lo mateix monarca —*Relació sumaria de la antiga fundació y cristianisme de la ciutat de Barcelona*, per Esteve Gilaber-Bruniquer. Las dues crónicas forman un tomo de 416 planas, 6 pts.

Crónica de Ramon Montaner, un tomo de 640 planas, 9 pts.

Historia de Catalunya, escrita en catalá per D. Antoni Aulestia. — Preu del primer tomo, 5 pessetas.

Darreras obras de D. V. Almirall, President del Centre Català.

Lo Catalanisme; motius que 'l illegítiman, fonaments científichs y solucions prácticas. — Preu 4 pesetas.

La Confederación Suiza y La Unión Americana — Estudi comparatiu que ha merescut los elogis del Exm. Sr. President de la confederació Suissa. Preu 2·50 pessetas.

Per obsequi especial del autor, als Srs. Socis del CENTRE se 'ls donan las dues obras al preu de cinch pessetas. Los Srs. Socis correnponsals que vulguin rebrelas, podrán enviar dita quantitat al CENTRE, y se 'ls remetran tot seguit.

Estampa de V. Berdós, carrer de la Tapinería, 17.